«РАСЛЫЙМ»
Татарстан Республикасы мәгариф һәм фән министры

_________________ **И.Г.Һадиуллин**
«17» декабрь **2024 нче ел**

Рус телендә гомуми белем бирү оешмаларының татар укучылары өчен 2025 нче елда туган (татар) телдән бердәм республика имтиханын уздыру өчен әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы

разработан федеральным государственным автономным образовательным учреждением высшего профессионального образования
«КАЗАНСКИЙ (ПРИВОЛЖСКИЙ) ФЕДЕРАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»

подготовлен государственным бюджетным учреждением
«РЕСПУБЛИКАНСКИЙ ЦЕНТР МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ»

утвержден МИНИСТЕРСТВОМ ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ
РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН

Татар теленнән әзерлек дәрәҗәсенә куелган таләпләр һәм эчтәлек элементларының кодификаторы (алга таба – кодификатор) – 2025 нче елгы бердәм республика имтиханының эчтәлеген билгеләүче документларның берсе.

Кодификатор Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы тарафыннан тәкъдим ителгән дәреслекләр, белем бирү программалары нигезендә төзелгән .

Бу документ татар теленнән урта (тулы) мәктәп курсы буенча имтихан материаллары төзү өчен нигез булып тора, шуңа күрә уку материалын гомумиләштерү һәм системалаштыру принципларыннан гыйбарәт.

Кодификаторда эчтәлеге киңрәк булган бүлекләр, калын курсив хәрефләр белән язылып, кечерәк өлешләргә бүленде. Әлеге позицияләрнең һәрберсе укыту эчтәлегенең берләштерелгән дидактик берәмлекләрен тәшкил итә. Аларга берничә тематик берәмлек керә ала. Тикшерү биреме төзеләчәк эчтәлек элементының коды икенче баганада күрсәтелә.

1 нче бүлек. Татар теленнән бердәм республика имтиханында тикшереләчәк эчтәлек элементларының исемлеге

Бүлек коды	**Тикшерелә торган элемент коды**	**Тикшерелә торган материалның эчтәлеге**
1	***Фонетика***	
	1.1	Аваз һәм хәреф
	1.2	Сүзгә фонетик анализ
2	***Лексика һәм фразеология***	
	2.1	Сүзнең лексик мәгънәсе
	2.2	Антонимнар. Омонимнар. Синонимнар
	2.3	Фразеологик әйтелмәләр
	2.4	Кулланылышы һәм килеп чыгышы ягыннан татар әдәби теленең сүзлек составы
	2.5	Лексик анализ
3	***Сүз төзелеше, сүз ясалышы***	
	3.1	Сүзнең тамыры һәм кушымчалар
	3.2	Сүз ясалу ысуллары
	3.3	Сүзнең ясалышын тикшерү
	3.4	Сүзнең төзелешен тикшерү
4	***Грамматика. Морфология***	
	4.1	Мөстәкыйль сүз төркемнәре
	4.2	Ярдәмче сүз төркемнәре

Бүлек коды	Тикшерелә торган элемент коды	Тикшерелә торган материалның эчтәлеге
	4.3	Сүзгә морфологик анализ
5	***Грамматика. Синтаксис***	
	5.1	Сүзтезмә
	5.2	Җөмлә. Җөмләнең грамматик (предикатив) нигезе. Баш кисәкләр (ия, хәбәр)
	5.3	Иярчен кисәкләр
	5.4	Бер составлы һәм ике составлы җөмләләр
	5.5	Җыйнак һәм җәенке җөмләләр
	5.6	Тулы һәм ким җөмләләр
	5.7	Җөмләдә сүз тәртибе
	5.8	Кушма җөмлә
	5.9	Тезмә кушма җөмлә
	5.10	Иярченле кушма җөмлә
	5.11	Туры һәм кыек сөйләм
	5.12	Сүзтезмәгә синтаксик анализ
	5.13	Гади җөмләгә синтаксик анализ
	5.14	Кушма җөмләгә синтаксик анализ
6	***Орфография***	
	6.1	е, ю, я хәрефләренең дөрес язылышы
	6.2	о-ы, ө-е хәрефләренең дөрес язылышы
	6.3	В хәрефенең дөрес язылышы
	6.4	ъ-ь билгеләрнең дөрес язылышы
	6.5	къ-гь, к-г авазларын дөрес язу кагыйдәләре
	6.6	э хәрефенең дөрес язылышы
	6.7	сүз азагындагы [п] һәм [к], [къ] авзларының дөрес язылышы
	6.8	Дифтонгларның дөрес язылышы
	6.9	Сүзләрне юлдан юлга күчерү кагыйдәләре
	6.10	ия, -ие, -ль гә беткән алынма сүзләрнең дөрес язылышы
	6.11	Баш хәрефләрне язу кагыйдәләре
	6.12	Саннарның дөрес язылышы
	6.13	Инфинитивның дөрес язылышы
	6.14	Кисәкчәләрнең дөрес язылышы
	6.15	Тезмә, парлы, кушма сүзләрнең дөрес язылышы
	6.16	Кушымчаларның дөрес язылышы
	6.17	Орфографик принциплар
7	***Пунктуация***	
	7.1	Ия белән хәбәр арасында тыныш билгесе
	7.2	Гади җөмләдә тыныш билгеләре

Бүлек коды	Тикшерелә торган элемент коды	Тикшерелә торган материалның эчтәлеге
	7.3	Тиңдәш кисәкләр янында тыныш билгеләре
	7.4	Эндәш һәм кереш сүзләр янында тыныш билгеләре
	7.5	Аерымланган кисәкләр янында тыныш билгеләре
	7.6	Аныклагычлар янында тыныш билгеләре
	7.7	Әйтү максаты ягыннан төрле җөмләләр янында куела торган тыныш билгеләре
	7.8	Туры сөйләм һәм диалогта тыныш билгеләре
	7.9	Гомумиләштерүче сүзләр янында тыныш билгеләре
	7.10	Кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.11	Теркәгечле тезмә кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.12	Теркәгечсез тезмә кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.13	Аналитик иярчен җөмләле кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.14	Синтетик иярчен җөмләле кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.15	Катлаулы кушма җөмләдә тыныш билгеләре
	7.16	Тезем һәм чит сөйләмле текстларда тыныш билгеләре
	7.17	Диалогта тыныш билгеләре
	7.18	Туры һәм кыек сөйләм янында тыныш билгеләре
	7.19	Татар һәм рус телләрендә пунктуация үзенчәлекләре
8	***Сөйләм***	
	8.1	Сөйләм культурасы һәм тәрҗемә
	8.2	Татар теленнән рус теленә тәрҗемә итү.
	8.3	Рус теленнән татар теленә тәрҗемә итү
	8.4	Стильләр һәм сөйләм төрләре
	8.5	Стильләрнең лексик-грамматик үзенчәлекләре
	8.6	Төрле стильдәге һәм сөйләм төрендәге текстлар төзү
9	***Тел нормалары***	
	9.1	Орфоэпик нормалар
	9.2	Лексик нормалар
	9.3	Грамматик нормалар (морфологик нормалар)
	9.4	Грамматик нормалар (синтаксик нормалар)
10	***Татар сөйләменең матурлыгы***	
	10.1	Татар әдәби теленең байлыгы һәм тәэсирле булуы
	10.2	Лексика һәм фразеологиянең тәэсирлелек чаралары
11	**Төрле стильдәге һәм жанрдагы текстларны тикшерү**	

2 нче бүлек. Татар теленнән бердәм республика имтиханында тикшерелә торган әзерлек дәрәҗәсенә таләпләр исемлеге

Таләп коды	Тикшерелә торган күнекмәләрнең исемлеге
1.	Сүзнең аваз-хәреф мөнәсәбәте үзенчәлекләрен белү
2.	Сөйләмне татар әдәби теленең әйтелеш (орфоэпик) нормалары ягыннан бәяли белү
3.	Сөйләмне татар әдәби теленең лексик нормалары ягыннан бәяли белү
4.	Сөйләмне татар әдәби теленең морфологик нормалары ягыннан бәяли белү
5.	Сөйләмне татар әдәби теленең синтаксик нормалары ягыннан бәяли белү
6.	Сөйләмне аңлап, дөрес тәрҗемә итә белү
7.	Грамматик билгеләренә нигезләнеп, сүзнең билгеле бер сүз төркеменә каравын билгели белү
8.	Лексик билгеләренә нигезләнеп, сүзнең билгеле бер сүз төркеменә каравын билгели белү
9.	Сүзгә фонетик анализ ясый белү
10.	Фонетика, лексика, сүз ясалышы, морфология, синтаксис буенча алган белемнәрен телнең орфографик нормаларына яраклаштырып куллана белү
11.	Тыныш билгеләренең куелышын аңлата белү
12.	Сөйләм эшчәнлеге барышында, татар теленең синтаксик нормаларыннан тайпылмау
13.	Язма сөйләмдәге мәгълүматны дөрес, төгәл аңлый белү
14.	Сөйләм стильләрен билгели белү
15.	Сүз ясалышы ысулларын билгели белү
16.	Сүзтезмәләргә синтаксик анализ ясый белү
17.	Җөмләгә синтаксик анализ ясый белү
18.	Текстның эчтәлеге турында кыскача төгәл мәгълүмат бирә белү
19.	Башлангыч текстның эчтәлеген аңлый һәм аңлатып бирә белү
20.	Башлангыч текстка нигезләп үз фикереңне эзлекле белдерә белү
21.	Үз фикереңне эзлекле, бәйләнешле белдерә алу
22.	Сөйләмдә телнең лексик байлыгыннан, төрле грамматик конструкцияләрдән урынлы куллана белү
23.	Язма һәм телдән сөйләмне әдәби телнең орфографик, грамматик һәм пунктуацион нормалары нигезендә төзи белү